

Holló Róbert: A tét emelése az alapjogvédelemben – a vadállatok joga, mint önálló jogág

A Harvard Law programja, ami távolabbra mutat, mint a jelenlegi állatvédelem

1. Bevezetés és tudománynépszerűsítés

A bemutatni szándékozott terület ma még nem tartozik a klasszikusan bevett jogágak közé, sőt viták vannak abból, hogy van-e egyáltalán létjogosultsága, de maga a tény, hogy a Harvard Law School helyet adott neki, mindenképp indikátor abban a tekintetben, hogy anélkül, hogy egy pillantást sem vetnénk rá, nem lehet mellette elmenni. Ha mégsem tud megerősödni, akkor is mindenképp egy érdekes foltja lesz a jogvédelemnek, a környezetvédelemnek, ha pedig követőkre és támogatókra talál, és kodifikálásra kerül, akkor elmondható, hogy a kezdetektől figyelemmel kísértük az új jogág megszületését!

Ahogy Rixer Ádám is írja az egyik tanulmányában „[...] az eredményes és hiteles tudománynépszerűsítésnek van két elemi előfeltétele: a kifejtett álláspont, közvetített információ tartalmi helytállósága, illetve annak érthetősége.”^[1], szükséges meghatározni, hogy van-e helytállósága és elérhetősége a népszerűsítendő területnek. Az elérhetőségre már utaltam, amikor az azt befogadó intézményt említettem, de emellett számos cikk, publikáció, vitaanyag szól a területről, valamint konferenciák is rendszeresen szerveződnek a témában.

A tartalmi kifejtésre és bemutatásra pedig az alábbi sorokba kerül sor!

1. Bevezetés

Jonathan Lovvorn, a Harvard Law School oktatója szerint a bolygó és lakosságának az éghajlati katasztrófától való megmentése a világ élőlényeiének egyik legsebezhetőbb populációjával, az állatokkal, vadállatokkal kezdődik.

Szerint szinte nincs a világnak olyan pontja, ahol az élőlények ne lennének kitéve valamilyen környezeti-, gazdasági-, vagy politikai helyzetből fakadó veszélynek. Lovvorn, a a harvardi

oktatói munkája mellett még a Humane Society of the United States[2]-nek (az Egyesült Államok állatvédelmi és állatjóléti szervezete) a peres ügyekkel foglalkozó divíziójának a vezetője és alelnöke.

A környezetpusztítás és az azt eredményező éghajlatváltozás tekintetében azt láthatjuk, hogy azokban az országokban ölt hatalmas méretet a vadon élő állatok kihasználása és veszélyeztetése, megsemmisítése, ahol az emberi közösségek és kultúrák kizsákmányolása, veszélyeztetése vagy megsemmisítése érhető tetten. Sokat tanulhatunk saját, emberi társadalmi és jogi problémáinkról, ha párhuzamban vizsgáljuk azt a vadon élő állatokkal kapcsolatos jogi problémákkal.

2. Forradalmi gondolatok és jogi alapkérdések

Mindannyian ismerjük a jogképesség és jogalanyiség fogalmát, amit jelenleg csak az emberre, vagyis egy humanoid jellegű élőlényre vonatkoztatva tudunk értelmezni.[3] Viszont a biológusok már régóta állítják, hogy az ember nem más, mint egy állatfaj a sokmillió közül, ami képes volt városokat építeni, és meglehetősen sikerrel átalakítani a környezetét.

Manapság a nem-humanoid élőlényeket jogi dolgoknak tekintik szinte minden államilag működtetett jogrendszeren és joghatóság alatt, egyszerűbben szólva: vagyonként kezelik őket. Nincs joguk, kizárólag a jogok tárgyaként szolgálhatnak. Például, egy tengeri akváriumnak joga van az orcájának birtoklására, fogva tartására és nyereségszerzés céljából olyan dolgokra való kényszerítésére, ami egy humanoid esetében elképzelhetetlen módon és égbekiáltóan jogellenes volna.

Mivel az állatoknak nincs joguk és személyiségük, rendkívül nehéz az érdekeik bíróságon történő előmozdítása. Általában az érdekeik bírósági előmozdításának egyetlen módja közvetett érvek mentén történhet, vagyis a humanoid érdekeket meghivatkoznak az eset alapjául szolgáló természetre. Egy különösen obszcén, de amúgy valós példát hozva, az állatjóléti törvények érvényesítése érdekében az állatvédőknek gyakran azt be kell mutatniuk, hogy valamely humanoid felperesnek „esztétikai érdeke”, – pl. egy afrikai szafari túra esetén- az, hogy az állatok boldognak és egészségesek látszanak, igazolja a bírósági döntést, hogy az állatok vadászatát, kihasználását, a velük szemben tanúsított kegyetlen magatartást orvosolni és betiltani kell.

Más szavakkal: a jelenlegi jogi keretek között az állat érdeke, hogy élőhelyéről ne szakítsák

ki, ne tarták fogva, ne kényszerítsék bizonyos magatartásokra, vagy szimplán ne kínozzák meg, nem mindig elégséges indok ahhoz, hogy az állam, vagy a hatóság ennek megakadályozására hivatalból lépjen.

Az a tény, hogy az állatok alapvető érdekeit tipikusan csak ezek a közvetett és törékeny érvek védik, azt jelenti, hogy az érdekeiket általában nem védik. A vadállatok védelmében érdekében indított pereket sok esetben olyan, az állatok tekintetében irreleváns érvek alapján nyerik meg vagy veszítik el, mint például az, hogy a perbe fogott humanoidnak okoz-e anyagi vesztséget a tevékenység abbahagyása, vagy a pert kezdeményező felperesnek milyen érzelmi megrázkódtatást okozott amikor látta a cirkuszi állatot előadás közben.

Az állatok jogáért harcolók szerint az uralkodó jogrendszerek katasztrofálisak a nem-humanoid élőlények számára.

Létezik a fajizmus („Speciesism”) irányzata, ami szerint helytelen, ha azonos érdekek jogosságát az alapján különböztetjük meg, hogy az érdekek igénylői milyen fajhoz tartoznak.[4] Persze ez a fajizmus nagyon könnyen vitatható, mert a bánásmódbeli különbségeknek racionálisan meghatározott és morálisan releváns karakterisztikákhoz kell(ene) kapcsolódnia, de ha egy humanoidnak alkotmányos alapjoga a magánélethez való jog, hogy lakhelyén ne zaklassák, akkor egy nem-humanoid esetében ez miért nem gyakorolható?

A vadállatokkal foglalkozó jogteoretikusok véleménye[5] az, hogy a humanoid társadalomnak a vadállatokkal szembeni jogi kötelezettségeinek a következőknek kell lenniük: (1) a lehető legnagyobb mértékig háborítatlanul hagyni őket, és (2) jogvédelemmel látni el őket ennek megsértése esetén. Ez azt jelentené, hogy ha a vadállatokat valamilyen jogalanyisággal ruháznánk fel, annak a célja a (1) fogva tartás, kínzás és nem élelemszerzési célból való vadászatuk tilalma, és (2) a fogságban tartott állatok z állatkertekből, akváriumokból, laboratóriumokból stb. áthelyezése ideiglenes menedékhelyekre (sanctuaries), ahol életük hátralévő részében élhetnének, vagy (3) ha szabadon engedhetőek, akkor visszatérhetnének a vadonba.

3. Ellenérvek és ellentmondások

A legnyilvánvalóbb ellentmondás a szuverenitással összefüggő kérdés. Az ember, mint jogalany és jogképes személy rendelkezik szuverenitással, vagyis szuverén abban a tekintetben, hogy kizárhatja a magánéleteiből a zavaró tényezőket: becsukja a kaput, bezárja az ajtót, és rendőrséghez fordulhat, ha az otthonába valaki tolvajlás céljából behatol. Ha a

vadállatokat felruháznánk valamiféle jogalanyisággal, akkor a szarvasok ugyanolyan szuverenitásra alapozott követeléssel rendelkezének a farkasokkal szemben, amikor azok behatolnak a területükre, mint amikor azt az emberek teszik. Teljesen nyilvánvaló, hogy ez nem járható út. A javasolt út, az egyfajta humanoidok és nem-humanoidok közötti áldichotómia elfogadása, amely a világot a „mi” (humanoid) és „ők” (nem-humanoid) részre osztja fel.[6] Persze ennek a megközelítésnek az alapvető problémája az, hogy ismét elfogadja tükrözi a fajtisztaságra alapuló gondolkodást és elkülönítést. Nem világos, hogy a szuverenitásnak van-e értelme egy ilyen közösség szempontjából.

4. Konklúzió

Annak a gondolatnak, hogy a vadállatok és az emberek mind egy-egy egyesített közösség részét képezik akár még alapja is lehet, de ez pont úgy egyértelműsíti az emberek és az összes többi állat közötti szétválasztás káros fogalmát, mint eddig bármikor az emberiség történelme folyamán attól a ponttól kezdve, amikor valahol a homo erectus és homo sapiens között a „homo” elkezdett magára úgy gondolni, mint a többi teremtménytől különálló, magasabb szintű élőlényre.

Természetesen a természetben számos példa van az együttműködésre és a szimbiózisra a két csoport között, de éppen annyi versengő, parazita és valamelyik fél számára halálos példa is említhető.

Lehet, hogy az egész jogi teórián való gondolkodásnak annyi értelme van csak, hogy milliomodszor is felismerjük, hogy olyan közösséget alkotunk, amely háborúban áll egymással és önmagával, de ugyanakkor egymás és önmaga segítségére is szorul.

Noha ezek a jogok a közeli jövőben biztos, hogy nem kerülnek megadásra, de ezeket valamilyen módon még pozitív jog nélkül is garantálni igazán emberi cselekedet lenne. Rövid távon a vadvilággal, a vadállatokkal kapcsolatban óvatosan kell cselekednünk, és erőforrásokat kell fordítanunk a vadon élő állatok óriási szenvedéseinek csökkentésére szolgáló módszerek kutatására, hogy egy nap elkezdhesünk az olyan nagyszabású változtatásokat, amelyek közvetlenül megbízhatóan és átfogóan javítják a vadon élő állatok életét, közvetetten pedig a miénket is.

Ebben, mi humanoidok tudunk cselekedni, tehát érdemes gondolkodni!

[1] Rixer Ádám: A közigazgatási jogtudomány, mint népszerű tudomány

[2] <https://www.humanesociety.org/>

[3] Kymlicka, W., & Donaldson, S. (2011). *Zoopolis: A Political Theory of Animal Rights*. Oxford University Press Oxford.

[4] Jay Shooster: *Justice for All: Including Animal Rights in Social Justice Activism*

[5] Project, T. B. (n.d.). *The Bridge: Critical Theory: Critique of Rights*. Retrieved June 30, 2017, from <https://cyber.harvard.edu/bridge/CriticalTheory/rights.htm>

[6] *The argument from species overlap – Animal Ethics*. (n.d.). Retrieved June 30, 2017, from <http://www.animal-ethics.org/argument-species-overlap/>